

Қ.У.Умидуллаев,
юридик фанлар бўйича фалсафа доктори

МАҲАЛЛИЙ ИЖРО ҲОКИМИЯТИ ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ БАҲОЛАШ МЕТОДОЛОГИЯСИ БЎЙИЧА ТАВСИЯЛАР

Аннотация: Ушбу мақолада маҳаллий ижро ҳокимияти органлари фаолиятини баҳолаш методологияси бўйича тизим ривожланган давлатлар тажрибаси ҳамда шу соҳада илмий тадқиқотлар олиб борган олимларнинг илмий изланишлари таҳлил қилинган. Баҳолаш методикасининг назарий ва амалий жиҳатлари ўрганилган. Ўрганиш ва таҳлиллар асосида маҳаллий ижро ҳокимияти органлари фаолиятини баҳолаш методикаси бўйича таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: Маҳаллий ижро ҳокимияти органлари, методология, баҳолаш, самарадорлик, рейтинг.

Аннотация: В данной статье сделан анализ методологии оценки деятельности местных органов исполнительной власти, опыта развитых государств и научных изысканий ученых, проводивших научные исследования в этой сфере. Изучены теоретические и практические аспекты методики оценки. На основе изучения и анализов разработаны предложения и рекомендации по методике оценки деятельности местных органов исполнительной власти.

Ключевые слова: Местные органы исполнительной власти, методология, оценка, эффективность, рейтинг.

Abstract: This article analyzes the experience of developed countries in the methodology of evaluating the activities of local executive bodies, as well as the scientific research of scientists who have conducted research in this area. Theoretical and practical aspects of the evaluation methodology are studied. Based on the study and analysis, proposals and recommendations on the methodology for evaluating the activities of local executive bodies were developed.

Keywords: Local executive bodies, methodology, evaluation, efficiency, rating.

2017–2021 йилларга мўлжалланган Ҳаракатлар стратегияси доирасидаги ислохотлар жараёнида маҳаллий ижро ҳокимияти органларининг ваколатлари кенгайтирилмоқда. Табиийки, бу жараёнлар уларнинг фаолиятини назорат қилишнинг аниқ йўналтирилган механизмини жорий этишни талаб қилади. Ваҳоланки, маҳаллий ижро ҳокимияти органлари мамлакат ижтимоий-иқтисодий салоҳиятида асосий ўрин эгаллайди. Замон уларнинг фаолиятини назорат қилишнинг амалда самара бермайдиган эскича, усулларидан воз кечишни талаб қилмоқда. Замонавий назорат механизми маҳаллий ижро ҳокимияти органлари фаолияти самарадорлигини мезонлар асосида баҳолаш орқали жойлардаги ҳақиқий ҳолатни аниқлаш, стратегик мақсад ва вазифаларни белгилаш ҳамда тегишли қарорлар қабул қилиш имконини берувчи механизмдир.

Тизим кейинги йилларда ривожланган давлатлар томонидан қабул қилинаётган ва давлат бошқаруви соҳасини ислоҳ қилиш борасида энг кўп мурожаат қилинаётган тармоқлардан бирига айланди. Тизимга

мамлакатни ҳар томонлама ривожлантириш манбаи сифатида ҳам қаралмоқда. Ижро органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш ишларини такомиллаштириш жараёнида амалиётчилар, олимлар, экспертлар, кенг жамоатчилик ҳамда мустақил тадқиқотчилар жалб этилган.

Таъкидлаш жоизки, фаолиятни баҳолашнинг асосий талабларидан бири қулай баҳолаш методологиясини ишлаб чиқиш ва унинг ҳуқуқий жиҳатдан мустаҳкам асосга эга эканлиги билан изоҳланади. Самарали методологияни қўллаш баҳолаш ишларининг натижаларини ўрганиш ва улардан фойдаланишни ўз ичига олади.

Методология – бу янгиланишларни аниқлаш жараёнида умумназарий талаблар тизими, билишнинг муайян талаблари ва усуллари асосида ижтимоий жараёндаги объектларни тушунишни билдиради. Замонавий башқарувда фаолиятни таҳлил қилишнинг турли методологиялари мавжуд. Таклиф этилаётган методология маҳаллий ижро ҳокимияти органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш учун мўлжалланган. Баҳолаш объекти маҳаллий ижро ҳокимияти органларининг фаолияти самарадорлигини баҳолаш билан боғлиқ ижтимоий муносабатлар ҳисобланади. Маҳаллий ижро ҳокимияти органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш методологияси уларнинг фаолиятига тегишли маълумотларни тўплаш, тизимлаштириш, ҳисоблаш ва ушбу маълумотлар асосида баҳо беришга хизмат қилади.

Ўзбекистон Республикасида маҳаллий ижро ҳокимияти органлари фаолиятини баҳолаш ҳудуд раҳбарлари фаолиятини таҳлил қилишга қаратилган. Методологиянинг мақсади Ўзбекистон Республикаси маҳаллий ижро ҳокимияти органларининг фаолияти самарадорлигини баҳолашга қаратилган бўлиб, ҳудудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, ҳудудий бошқарувнинг янада самарали моделларига ўтишни таъминлайдиган усул ва бошқарув тамойилларини жорий қилиш даражасини таҳлил қилишнинг назарий-ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлашдан иборат. Самарали моделни қўллаш баҳолаш ишларининг натижаларини ўрганиш, таҳлил қилиш ва улардан фойдаланишни назарда тутати.

Тадқиқотчи И.А.Тихомировнинг фикрича, самарадорлиқни баҳолаш методологиясини танлашда ҳудудларнинг ҳар хиллигини, ҳудуд раҳбарлари фаолиятининг очиқлик, ҳолислик, мустақиллик, ҳудудлар бўйича таққослаш имкониятини инобатга олиш лозим [1].

Энг кўп ишлатиладиган баҳолаш усуллари қуйидагилардир:

- статистик кўрсаткичлар ва ижтимоий тадқиқот маълумотлари ёрдамида интеграл смета методлари;
- режалаштирилаётган кўрсаткич билан ҳақиқий кўрсаткични солиштириш усули;
- харажат ва фойда таҳлили;
- субъектив баҳолаш усуллари (социологик тадқиқотлар асосида);
- омиллар ва хатарларни баҳолаш усуллари;
- бошқарув қарорларининг ижтимоий-иқтисодий натижалари;
- давлат маблағларини сарфлаш самарадорлиги [1].

Маҳаллий бошқарув органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш методологияси асосли, методологик принципга қўйилган талабларга, ўрганилаётган тизимнинг миқдорий, сифатий, статик ва

динамика хусусиятларини ҳисоблаш имконияти билан бирга, аниқлик ва ишончлилик жиҳатларига ҳам жавоб бериши керак [3]. Худудларда самарадорликни баҳолашда таққослаш энг самарали усуллардан ҳисобланади. Бунда якуни режалаштирилган иш билан, яъни уч ойлик, ярим йиллик, йиллик, уч йиллик (ва ҳ.к.) даврдаги ижтимоий-иқтисодий ривожланиш даражасини таққослаш, солиштириш орқали баҳо берилади.

Ҳозирда Канада, Россия Федерацияси каби давлатларда ижро органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш мақсадида тўртта рейтинг гуруҳлари ташкил этилган бўлиб, улар «жуда юқори рейтинг», «юқори рейтинг», «ўртача рейтинг», «ўртача кўрсаткичдан паст» рейтинглардир. Канада ҳамда Россия Федерациясининг маҳаллий ижро ҳокимияти органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш методологияси кўпгина давлатлар томонидан ўзлаштирилиб, амалиётга жорий этилмоқда. Тизим жорий этилган айрим давлатларда худуд раҳбарлари рейтингини баҳолашнинг олти мавзули модуль принципларидан фойдаланилади. Хусусан, Россия Федерациясида шу тизимдан фойдаланилади.

Биринчи модуль: жамоатчилик томонидан билдирилган фикрлар натижасига асосланган бўлиб, тадқиқот давомида 56,9 минг нафар респондентдан интервью олинади. Кўрсаткичлар худуд аҳолисининг ижро ҳокимияти органлари фаолиятдан қониқшини тавсифловчи жавоблари асосида тузилади. Рейтингни аниқлашда биринчи модуль кўрсаткичлари асосий роль ўйнайди. (максимал балл 100 дан 75 гача) Қолган 5 та модуль тўлдирувчи бўлиб, максимал 5 балл билан баҳоланади.

Иккинчи модуль: худуд аҳолисининг пул даромадлари ва харажатлари ва уларнинг нисбати ҳақидаги маълумотларни таҳлил қилишга асосланади.

Учинчи модуль: «Жамоатчилик фикри» ва «Фуқаролик жамиятини ривожлантириш жамғармаси» билан ҳамкорликда ташкил этилган «Федерация худудларининг ижтимоий фаровонлиги рейтингини» да минтақанинг ўрни таҳлили асосида шакллантирилади.

Тўртинчи модуль: кўрсаткичлари маҳаллий ижро ҳокимиятининг худуддаги бизнесни ривожлантиришдаги иштироки ҳисобга олинади.

Бешинчи модульда оммавий ахборот воситаларининг минтақавий ҳокимият органлари фаолияти билан боғлиқ ижобий ва салбий кун тартиби асосида баҳоланади.

Олтинчи модуль: маҳаллий ижро ҳокимияти органлари фаолияти самарадорлиги бир қатор экспертлар ҳулосаси асосида баҳоланади [4].

Россия Федерацияси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви ва одил судловни такомиллаштириш бўйича комиссия томонидан ишлаб чиқилган ижро этувчи ҳокимият органлари самарадорлигини баҳолашнинг расмий услубида минтақавий иқтисодиётнинг ривожланиш даражаси, аҳоли даромадининг нисбий ва мутлақ қиймати, хавфсизлик, таълим, соғлиқни сақлаш, уй-жой масалаларининг ҳал қилиш натижалари билан баҳоланади.

Кўрсаткичларни ҳисоблаш учун ахборот манбаи сифатида маҳаллий ва минтақавий даражадаги мансабдор шахсларнинг расмий ҳисоботларида эълон қилинган маълумотлар, расмий статистик маълумотлар, идоравий ахборот ва ижтимоий сўровлар натижалари олинади.

Қуйида мазкур методика асосида шакллантирилган худудларда самарадорликни баҳолаш методикасини кўриб чиқамиз.

Ушбу рейтинг беш мавзули модульга асосланган. Худудларни баҳолашда 1 дан 100 баллгача бўлган рейтинг баллари қўлланилади. Бу юртимизда жорий этиш режалаштирилаётган худудлар самарадорлигини баҳолаш тизимида мос келади.

Биринчи гуруҳ: энг юқори рейтинг: – 75 баллдан 100 баллгача.

Иккинчи гуруҳ: юқори рейтинг: – 65 баллдан 74 баллгача.

Учинчи гуруҳ: ўрта рейтинг: – 50 баллдан 64 баллгача.

Тўртинчи гуруҳ: ўртадан паст рейтинг: – 50 баллдан паст.

Биринчи модуль - асосийси (якуний натижани шакллантиришда ҳал қилувчи роль ўйнайди - максимал **75 баллдан 100 баллгача**).

Жамоатчилик ва экспертлар фикрини ўрганиш натижасига асосланади. Ижтимоий сўров худудда яшовчи жами вояга етган аҳолининг 1 фоизиди ўтказилади. Биринчи модульда қуйидаги саволларга жавоблар олинади:

Савол: Умуман олганда, худудда (вилоят, туман, шаҳар) амалга оширилаётган ишлардан қониқасизми ёки қониқмайсизми?

Жавоб вариантлари кўриб чиқамиз «қониқарли»:

50% ва ундан юқори - 15 балл.

30% дан 50% гача - 10 балл.

30% дан кам - 5 балл.

Якуний натижага ҳисса қўшиши максимал **15 балл**.

Савол: Сиз нима деб ўйлайсиз? Ҳозирда худудингизда умумий ҳолат яхшиланмоқдами, ёмонлашиб бормоқдами ёки деярли ўзгармаганми?

Жавоб вариантлари кўриб чиқамиз «яхшиланаяпти»:

30% ва ундан юқори - 15 балл.

10% дан 30% гача - 10 балл.

10% дан паст - 5 балл.

Якуний натижага ҳисса қўшиши максимал **15 балл**.

Савол: Сиз нима деб ўйлайсиз? Сизнинг худудингизга янги раҳбар керакми ёки ҳозирги раҳбар қолгани яхшироқми?

Жавоб вариантлари кўриб чиқамиз «Ҳозирги раҳбар қолагани яхши»:

50% ва ундан юқори - 15 балл.

30% дан 50% гача - 10 балл.

30% дан паст - 5 балл.

Якуний натижага ҳисса қўшиш максимал **15 балл**.

Савол: Сизнинг фикрингизча, худуд раҳбари вазифасини яхши бажараяптими ёки ёмонми?

Жавоб вариантлари кўриб чиқамиз «яхши»:

60% ва ундан юқори - 15 балл.

40% дан 60% гача - 10 балл.

40% дан паст - 5 балл.

Якуний натижага ҳисса қўшиш максимал **15 балл**.

Эксперт баҳолаш, экспертлар сўровлари асосида худуддаги кўрсаткичлар қуйидаги беш баллик шкала асосида тузилади:

Марказий давлат ва маҳаллий ижро ҳокимияти органлари ўртасидаги муносабатлар даражаси ва ижтимоий-иқтисодий ҳолат билан баҳоланади.

Эксперт ҳулосаси натижаларига кўра, худуднинг максимал 15 балл, минимал эса 3 баллдан иборат.

Экспертлар сўровини рейтингига айлантириш қуйидагича:

Экспертлар сўрови бўйича 12 дан 15 гача - рейтингда 15 балл.

Экспертлар сўрови бўйича 9 дан 12 гача - рейтингда 10 балл.

Экспертлар сўрови бўйича 9 дан паст - рейтингда 5 балл.

Якуний натижага ҳисса қўшиши максимал **15 балл**.

Иккинчи модуль ҳудудда аҳолининг пул даромадлари ва харажатлари нисбати ҳақидаги маълумотларга асосланади.

«Давлатнинг ижтимоий-иқтисодий ҳолати» тўғрисидаги маълумотлар Давлат статистика қўмитаси ҳисоботидан олинади. Давлат статистика қўмитаси маълумотларини баҳолаш рейтингларига айлантириш қуйидагича:

Пул даромадлари харажатлардан ортиқ - 5 балл.

Пул даромадлари харажатларга тенг - 3 балл.

Пул даромадлари харажатлардан кам - 2 балл.

Якуний натижага ҳисса қўшиши максимал **5 балл**.

Учинчи модуль Ҳудуднинг ижтимоий фаровонлиги кўрсаткичларининг таҳлилига асосланади.

Якуний натижага ҳисса қўшиш максимал **5 балл**.

Тўртинчи модуль Республика ҳудудларида иқтисодий вазиятга қараб баҳоланади.

У қисман жамоатчилик фикрини ўрганиш натижаларига асосланиб, қуйидаги саволларга жавоб беради:

Савол: Сиз ҳудуднинг иқтисодий ҳолатини қандай баҳолайсиз? Яхшими ёки ёмонми?

Жавоб вариантлари кўриб чиқамиз **«яхши»:**

10% ва ундан юқори - 5 балл.

5% дан 10% гача - 3 балл.

5% дан паст - 2 балл.

Якуний натижага ҳисса қўшиш максимал **5 балл**.

Нима деб ҳисоблайсиз? Ҳозирги вақтда ҳудуднинг иқтисодий ҳолати яхшиланыптими ёки ёмонлашяптими?

Жавоб вариантлари кўриб чиқамиз **«яхшиланаяпти»:**

15% ва ундан юқори - 5 балл.

10% дан 15% гача - 3 балл.

10% дан паст - 2 балл.

Якуний натижага ҳисса қўшиш максимал **5 балл**.

Тўртинчи модуль мезонларнинг якуний натижасига жами ҳиссаси **10 балл**.

Бешинчи модуль муайян ҳудуд раҳбарининг фаолиятига доир сифат ва миқдор кўрсаткичлари кенг доирада оммавий ахборот воситаларининг маълумотлари асосида баҳоланади. Мисол учун Россия Федерациясида маълумотлар оммавий ахборот воситаларининг хабарларини таҳлил қилиш асосида олинади. Ҳисоблашда ҳар бир ахборот хабарида қуйидаги параметрлар ҳисобга олинади:

Хабарнинг ҳудуд раҳбарига алоқадорлиги. Яъни бажарилган ишга ҳудуд раҳбари шахсан масъулими ёки ҳудуддаги бошқа ижро органи томонидан бажарилганми?

Хабар сарлавҳаси ва / ёки фотосуратда ҳудуд раҳбари акс этиши.

Таҳлилнинг якуний натижаси хабарлардаги балларнинг ўртача арифметик қийматига асосланади.

Ижобий + матнда ҳудуд раҳбарининг ўрни + сарловҳа + Республика ОАВ - 10 балл.

Ижобий + матнда ҳудуд раҳбарининг ўрни + Республика ОАВ - 8 балл.

Ижобий + матнда ўрни иккинчи даражали + Республика ОАВ - 7 балл.

Ижобий + ҳудуддий ОАВ - 6 балл.

Бетараф + республика ОАВ - 5 балл.

Бетараф + ҳудудий ОАВ - 4 балл.

Салбий – 0 балл.

Медиа самарадорлик индексидан ҳокимларнинг самарадорлик рейтингига кўра, ҳудудлар раҳбарларининг кўрсаткичлари қуйидагича тақсимланади:

Медиа-самарадорлик индекси 4,3 ва ундан юқори – 5 балл.

Медиа-самарадорлик индекси 4,1 дан 4,3 гача – 3 балл.

Медиа-самарадорлик индекси 4,1 дан паст – 2 балл.

Якуний натижага ҳисса қўшиш максимал **5 балл**.

Юқорида келтирилган методология Россия Федерациясида ҳудудлар самарадорлигини баҳолаш тажрибасига асосланган. Мазкур методологиядан ҳудудлар самарадорлигини баҳолашда фойдаланиш мумкин.

Тизим ривожланган давлатларда ижро органлари фаолияти самарадорлигини йилига икки марта, йил ўртасида ва йил якунида ҳамда тўрт марта, ҳар чорак якуни билан баҳолаш амалиёти мавжуд. Мисол учун Буюк Британияда йилига икки марта, йил ўртасида ва йил якунида, Россия Федерациясида эса ҳар чорак якуни билан баҳоланади.

Ҳудудларда самарадорликни баҳолаш методларини қўллашда:

- кўрсаткичлар сони;

- ахборот тўплаш усуллари ва ахборот манбалари;

- манбаларнинг тўлиқлиги;

- ахборотнинг ишончлилиги таъминланган бўлиши лозим.

Ҳудудларда самарадорликни баҳолашнинг балл-рейтинг тизимини режалаштирилган ва амалдаги кўрсаткичларини таққослаш, динамикадаги кўрсаткичларни ўрганиш, баланслари баҳолаш усуллари каби гуруҳларга бўлиниши мумкин. Ушбу усулларнинг афзалликлари ҳисобот даврида субъектларни бошқаришнинг асосий йўналишлари бўйича кўрсаткичларни гуруҳлаштиришга қаратилган мақсадларни белгилашни ўз ичига олади. Бу эса ҳудудлардаги фаолиятни батафсил таҳлил қилиш имконини беради [5].

Маҳаллий ижро ҳокимияти органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш усулларини такомиллаштиришнинг муҳим жиҳатларидан бири ахборот олиш харажатларини сезиларли даражада камайтириш, ахборот алмашинувини тезлаштиришдир. Баҳолашда ахборот-коммуникация технологияларининг дастурий таъминотидан самарали фойдаланиш, инсон омили аралашувини имкон қадар камайтириш тизимнинг янада адолатли ва шаффоф бўлишини таъминлайди.

Хулоса ўрнида таъкидлаш жоизки, ўрганишлар маҳаллий ижро ҳокимияти органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш методикасини такомиллаштириш жараёнида кўрсатилаётган давлат хизматлари, ҳаётий эҳтиёжларнинг қондирилиш даражаси, фуқароларнинг муурожаатлари билан ишлаш сифатига алоҳида эътибор қаратиш лозимлигини кўрсатади.

Ҳудудларнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш кўрсаткичлари қанчалик юқори бўлса, ижро органлари раҳбарларининг фаолияти самарадорлиги шунчалик юқори бўлади. Мамлакатнинг ривожланиш даражаси, натижаларнинг мақсадга мувофиқлиги нафақат қисқа муддатли, балки ўрта ва узоқ муддатли истиқболда

ҳам кўрилиши керак. Бунда баҳолаш мезонларидан бири, албатта, аҳолидан ўтказилган сўров натижаларининг таҳлили бўлиши лозим. Ҳаракатлар стратегиясининг 23-бандида ҳудуд раҳбарлари фаолиятига баҳо беришда ҳудуд аҳолисидан социалогик сўровлар ўтказиш лозимлиги белгилаб қўйилган.

Ҳудудларни жорий чорақда эришган даражаси ва ўтган чорақ билан қиёсий таҳлил қилинган (ўсиш ёки пасайиш) натижаларини кўрсатиб берувчи самарадорлики комплекс баҳолаш тизимини жорий этиш лозим. Маълумотларнинг ҳаққонийлиги ва шаффофлигини таъминлаш унинг манбалари ва инсон омилининг ўринсиз аралашувига ҳам боғлиқ. Жаҳон тажрибаси ижро органлари раҳбарлари фаолияти натижадорлигини баҳолашда айнан аҳолидан ўтказилган сўров, аҳолининг қониқиб даражаси энг муҳим мезонлардан эканлигини тасдиқлайди.

Маҳаллий ижро ҳокимияти органлари фаолияти самарадорлигини баҳолашнинг асосий қисмлари қулай ва аниқ ишлаб чиқилган баҳолаш методикаси ҳамда ахборот алмашиш тизимидир. Баҳолаш жараёнида ахборот технологияларининг вазифаси харажатларини сезиларли даражада камайтириш, ахборот оқимининг мунтазамлигини ва ахборот алмашинувининг тезкорлигини таъминлаш ҳисобланади. Баҳолашда ахборот-коммуникация технологияларининг дастурий таъминотидан самарали фойдаланиш, баҳолаш жараёнларида инсон омили аралашувини камайтириш тизимда адолат ва шаффофликни таъминлашга хизмат қилади.

Адабиётлар рўйхати

1. Тихомиров И. А. Административное право и процесс: Полный курс. 2-е изд. – М.: 2008. – С. 452.
2. Мадер Л. Оценка законодательства – вклад в повышение качества законов // Оценка законов и эффективности их принятия. Материалы Международного семинара. – М.: Издание Государственной Думы, 2003. – С. 152.
3. Моисеев В.О. Методология анализа и оценки эффективности региональных экономических систем. – Казань: Издательство Казанского университета, 2003. – С. 40.
4. Губернаторов разделили по эффективности // Известия. [Электронный ресурс]. URL: <http://izvestia.ru/news/564600> (дата обращения 11.11.2014).
5. Гусаков Ю. А., Тавер Е.И., Маслов Д.В. Общая схема оценки САФ 2006. – М.: Центр экспертных программ Всероссийской организации качества, 2008.

А.Т. Исабаев,

Соискатель Академии государственного управления при Президенте Республики Узбекистан

РАЗВИТИЕ ИНСТИТУТА ОБРАЩЕНИЙ ГРАЖДАН: ТЕНДЕНЦИЯ И АНАЛИЗ ПРОБЛЕМ

Аннотация: в данной статье описаны тенденции развития и анализ проблем института обращений граждан. Также раскрываются методы и аспекты практического применения законов и нормативных актов, принятых в этой области, а также актуальные проблемы рассмотрения обращений физических и юридических лиц в нашем национальном законодательстве.

Ключевые слова: Обращения граждан, Народные приёмные, национальное законодательство, международное право, анализ, изучение обращений, институт обращений граждан.

Аннотация: ушбу мақолада фуқаролар мурожаатлари институтининг ривожланиш тенденцияси ва муаммолар таҳлили ёритилган. Шунингдек мазкур йўналишда қабул қилинган қонун ва меъёрий ҳужжатлар амалиётда қўлланилишининг услуб ва жиҳатлари ҳамда миллий қонунчилигимизнинг жисмоний ва юридик шахслар мурожаатлари билан ишлашнинг долзарб муаммолари очиб берилган.

Таянч сўзлар: Фуқаролар мурожаатлари, Халқ қабулхоналари, миллий қонунчилик, халқаро ҳуқуқ, анализ, мурожаатларни ўрганиш, фуқаролар мурожаатлари институти.

Abstract: this article describes the development trends and analysis of the problems of the Institute for the Treatment of Citizens. It also discloses methods and aspects of the practical application of laws and regulations adopted in this area, as well as urgent problems of considering appeals of individuals and legal entities in our national legislation.

Keywords: Appeals of citizens, people's receptions, national law, international law, analysis, study of appeals, institute of citizens

В Узбекистане за годы независимости и с принятием Конституции формируется демократическое, правовое государство в его истинном понимании. Новое гражданское общество и развитие современного конституционализма настоятельно требуют дальнейшего совершенствования основополагающих принципов устройства государственной власти, когда народ, как единственный источник осуществляет ее как непосредственно, так и через своих представителей. Право на обращение в органы государственной власти, позволяющее гражданам участвовать в управлении государственными делами, обеспечивает реализацию важнейшего конституционного принципа – народовластия, одного из основных политических прав граждан. В свою очередь обеспечение такого права – это одна из гарантий народного суверенитета и связующее звено между народом и его представителями. Как отмечают многие авторы, исследовавшие данную проблему, «обращения служат проводником обратной связи между государством и обществом и позволяют учитывать чаяния и интересы народа при разработке того или иного направления государственной политики» [1]. Степень участия населения в этом процессе во многом зависит от формы государства: формы правления,